

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Lichovníka a soudců Vladimíra Sládečka a soudce zpravodaje Davida Uhlíře o ústavní stížnosti **B. D.**, Íránská islámská republika, zastoupeného JUDr. Janem Brožem, advokátem se sídlem Sokolská 60, Praha 2, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. září 2016 č. j. 5 Tdo 1051/2016-51, usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. prosince 2015 sp. zn. 9 To 58/2013 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2014 sp. zn. 5 Tdo 68/2014, za účasti **Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu**, jako účastníků řízení, a Vrchního státního zastupitelství v Praze a Nejvyššího státního zastupitelství, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

O d ů v o d n ě n í :

I.

Skutkové okolnosti případu, dosavadní průběh řízení a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena jeho ústavní práva zaručená čl. 90 Ústavy, čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 a odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Ústavní soud z ústavní stížnosti a vyžádaného spisového materiálu zjistil následující.

3. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. 45 T 6/2012, byl stěžovatel uznán vinným pokusem zvláště závažného zločinu provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence podle § 21 odst. 1 a § 265 odst. 1, odst. 2 písm. g) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce „tr. zákoník“), a pokusem přečinu porušení mezinárodních sankcí podle § 21 odst. 1 a § 410 odst. 1 tr. zákoníku, kterých se podle soudu prvního stupně dopustil skutkem podrobně popsáním ve výroku o vině v citovaném rozsudku.

4. Za pokus těchto trestných činů byl stěžovateli uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání 3 roků a 6 měsíců, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s dozorem.

Soud dále vyslovil zabrání peněžní částky ve výši 39 987 EUR, nacházející se na specifikovaném bankovním účtu. Stěžovateli byl uložen také trest vyhoštění na dobu neurčitou.

5. K odvolání stěžovatele Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 13. 2. 2013, sp. zn. 9 To 4/2013, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil Městskému soudu v Praze, aby ji znovu projednal a rozhodl.

6. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 27. 6. 2013, sp. zn. 45 T 6/2012, byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání stejných trestných činů jako v předchozím rozsudku Městského soudu v Praze a byly mu uloženy i stejné trestní sankce.

7. O odvolání stěžovatele podaném proti uvedenému rozsudku rozhodl Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 11. 9. 2013, sp. zn. 9 To 58/2013, tak, že podle § 258 odst. 1 písm. a), d) tr. řádu zrušil napadený rozsudek soudu prvního stupně v celém rozsahu. Postupem podle § 259 odst. 3 tr. řádu a z důvodu uvedeného v § 226 písm. b) tr. řádu pak odvolací soud zprostil stěžovatele obžaloby státního zástupce Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 4. 6. 2012, sp. zn. 1 KZV 40/2012, neboť skutek označený v žalobním návrhu není trestním činem. Důvody pro takové rozhodnutí shledal odvolací soud v podstatě v tom, že podle jeho názoru byl čin stěžovatele spáchán na podkladě nepřipustné provokace ze strany Policie České republiky, která údajně vyvolala u stěžovatele úmysl dopustit se protiprávního jednání na území České republiky.

8. Proti tomuto rozsudku Vrchního soudu v Praze podal nejvyšší státní zástupce v neprospěch stěžovatele dovolání. To bylo spolu s přílohovým spisem doručeno dne 17. 1. 2014 Nejvyššímu soudu a přiděleno do senátu č. 5 trestního kolegia Nejvyššího soudu složenému ze soudců dr. Púryho, dr. Roušalové a dr. Šámala. Dne 19. 3. 2014 stěžovatel Nejvyššímu soudu doručil podání, ve kterém namítl podjatost všech členů senátu č. 5 Nejvyššího soudu. V námitce zejména uvedl, že soud prvního stupně účelově předal spis Nejvyššímu soudu, aniž by předtím na podkladě zprošťujícího rozsudku odvolacího soudu rozhodl o vrácení zajištěných věcí a finančních prostředků. Pokud senát 5 Tdo Nejvyššího soudu takový postup akceptoval, neboť i přes námitku stěžovatele nevrátil spis k soudu prvního stupně, postup tohoto senátu podle názoru stěžovatele svědčí o negativním poměru k jeho osobě a pozitivnímu poměru k orgánům činným v trestním řízení, pro něž senát nemůže ve věci nestranně rozhodovat.

9. Nejvyšší soud usnesením ze dne 28. 5. 2014, č. j. 5 Tdo 68/2014-I-49, rozhodl, že soudci dr. Roušalová, dr. Púry a dr. Šámál nejsou vyloučeni z projednávání a rozhodnutí věci. Usnesení obsahuje poučení, že proti němu není přípustná stížnost.

10. Usnesením ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. 5 Tdo 68/2014, Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. řádu zrušil napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 9. 2013, sp. zn. 9 To 58/2013, v celém rozsahu. Podle § 265k odst. 2 tr. řádu zrušil také všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo jeho zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. řádu pak Nejvyšší soud přikázal Vrchnímu soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

11. Usnesením ze dne 17. 12. 2014, č. j. 5 Tdo 68/2014-III-93, Nejvyšší soud zamítl stížnost stěžovatele proti usnesení o nepodjatosti senátu 5 Tdo ze dne 28. 5. 2014, neboť není podle § 148 odst. 1 písm. a) tr. řádu přípustná.

12. Na podkladě citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci samé se Vrchní soud v Praze znovu zabýval touto věcí a usnesením ze dne 2. 12. 2015, sp. zn. 9 To 58/2013, podle § 256 tr. řádu zamítl odvolání stěžovatele jako nedůvodné.

13. Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal stěžovatel dovolání a uplatnil v něm dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. d), g) a l) tr. řádu. Nejvyšší soud usnesením ze dne 21. 9. 2016, č. j. 5 Tdo 1051/2016-51, dovolání stěžovatele podle § 265j tr. řádu zamítl jako nedůvodné.

14. Stěžovatel v ústavní stížnosti připomíná judikaturu vztahující se k problematice policejní provokace, konkrétně nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 710/01, nálezy Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99, rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, a to rozsudky ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku ze dne 9. 6. 1998, č. 25829/94, ve věci Bannikova proti Rusku ze dne 4. 11. 2010, č. 18757/06, a rozsudek velkého senátu ve věci Ramanauskas proti Litvě ze dne 5. 2. 2008, č. 74420/01. Podrobně cituje i odůvodnění původního rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 9. 2013, sp. zn. 9 To 58/2013, který jej obžaloby zprostil. Až pod vlivem usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. 5 Tdo 68/2014, vydaného senátem, který měl být údajně vyloučen z vykonávání úkonů trestního řízení, Vrchní soud v Praze v dalším řízení zcela negoval a ignoroval své předchozí závěry, aniž by ve věci provedl jakékoli nové důkazy, které by skutkový stav změnily.

15. Stěžovatel zdůrazňuje, že jeho trestní stíhání je přímým důsledkem typické provokace amerických agentů, kterým čeští policisté, kteří jsou údajně horlivou spoluprací s americkými úřady známi, pomáhali. Utajený svědek A. T. sice popřel, že by byl policejním agentem, nicméně údaj uvedený v usnesení o zahájení trestního stíhání svědčí o opaku. Pokud američtí agenti použili svědka T. jako osobu, která má stěžovatele vylákat do České republiky pod záminkou uskutečnění obchodu, jedná se o zjevnou policejní provokaci. Americký agent L., který byl vyslechnut v hlavním líčení, na dotaz obhajoby uvedl, že o výběru státu, kde bude nabídnuto stěžovateli obchodní jednání o koupi pušek M4, rozhodli předem američtí agenti. Pokud by k provokaci ze strany agentů nedošlo, stěžovatel by s Českou republikou neměl nikdy nic společného, nikdy by ji nenavštívil, žádné zbraně nekupoval a trestné činnosti by se tudíž nedopustil. Otázka, zda by nákup pušek M4 uskutečnil na území jiného státu (např. na Blízkém východě), nenáleží do jurisdikce České republiky. Stejně tak jako otázka, zda mezi stěžovatelem a svědkem T. v minulosti probíhala komunikace o možném obchodu se zbraněmi, na níž by beztak nebylo nic nelegálního. Svědek T. přitom s americkou policií údajně spolupracoval v úmyslu vyhnout se své vlastní trestní odpovědnosti.

16. Stěžovatel dodává, že policejní orgán nejen že stěžovatele vylákal k uskutečnění obchodu do České republiky, ale ze strany agenta S. byla iniciována změna destinace dodávky zbraní z původní do Íránu na následnou náhradní do Sýrie, případně přes Sýrii do cílového místa dodání v Íránu.

17. Stěžovatel uvádí, že jednání americké policie zapadá do kontextu politických vyjednávání, která se v předmětné době uskutečnila, jejichž předmětem byla největší výměna vězňených osob mezi USA a Íránem v historii.

18. Stěžovatel dále namítá, že ačkoli po pravomocném zproštění obžaloby požádal o vrácení zajištěných věcí a finančních prostředků, Městský soud v Praze svým usnesením ze dne 2. 1. 2014, sp. zn. 45 T 6/2012, rozhodl o zrušení zajištění a vrácení zajištěných finančních prostředků a věcí, nicméně namísto realizace tohoto rozhodnutí odeslal trestní spis s dovoláním státního zástupce na Nejvyšší soud. Stěžovatel požádal o vrácení trestního spisu zpět soudu prvního stupně. Argumentoval tím, že podání mimořádného opravného prostředku nemůže být záminkou pro maření vydání věci osobě pravomocně zproštěné obžaloby, neboť takový přístup by byl porušením zásady presumpce nevinny a soudcovské nestrannosti. Stěžovatel dodává, že ani jednání osoby, která by byla pravomocně odsouzená a měla nastoupit do výkonu trestu odnětí svobody, avšak nástupu by se vyhýbala s argumentací, že počká na výsledek řízení o dovolání, by nebylo možné tolerovat. Na žádost reagoval předseda senátu 5 Tdo JUDr. Púry dopisem ze dne 13. 3. 2014, v němž uvedl, že žádosti o vrácení spisu nelze vyhovět, neboť ve věci probíhá dovolací řízení.

19. Z tohoto závěru stěžovatel dovodil, že pro negativní poměr ke stěžovateli členové senátu 5 Tdo nebudou v jeho věci rozhodovat nestranně. V námitce podjatosti vůči všem členům senátu 5 Tdo odkázal na judikaturu Ústavního soudu. Usnesením ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 5 Tdo 68/2014-I., Nejvyšší soud rozhodl, že členové senátu 5 Tdo nejsou vyloučeni z vykonávání úkonů trestního řízení. Usnesení obsahovalo podle názoru stěžovatele nesprávné poučení, že proti usnesení není stížnost přípustná. Stěžovatel stížnost přesto podal. Trestní řád totiž nejednoznačně konstatuje, že řízení o námitce podjatosti je dvojinstanční (§ 31 odst. 3 tr. řádu). Namísto řádného vyřízení stížnosti proti usnesení o nepodjatosti jiným orgánem, o stížnosti opět rozhodl senát 5 Tdo, a to usnesením ze dne 17. 12. 2014, č. j. 5 Tdo 68/2014-III-93. Takový postup stěžovatel považuje za nesprávný a účelový. Poukazuje rovněž na judikaturu Ústavního soudu (nález ze dne 28. 7. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 9/09, a nález ze dne 25. 5. 2000, sp. zn. III. ÚS 182/99).

II.

Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

20. K ústavní stížnosti se vyjádřil Vrchní soud v Praze. S námitkami uplatněnými v ústavní stížnosti nesouhlasí. Domnívá se, že k dotčení stěžovatelových ústavně zaručených práv nedošlo, a navrhuje, aby ústavní stížnost byla odmítnuta, případně zamítnuta. Připomíná, že má nyní k dispozici pouze sběrný spis a odkazuje proto na odůvodnění napadeného usnesení. Rekapituluje zásadní skutková zjištění, která se vztahovala k policejní provokaci, která byla zásadní námitkou stěžovatele. Připomíná, zejména vysokou aktivitu stěžovatele při jednáních, která spolu s dalšími indiciemi svědčí o tom, že stěžovatel měl úmysl nelegálně nakoupit zbraně, který pojal předtím, než vešel v ČR v jednání s utajeným svědkem S. Jeho rozhodnutí spáchat trestný čin předcházelo aktivitám policie. Nejedná se tak o případ policejní provokace, jak namítá stěžovatel.

21. Nejvyšší soud ve vyjádření odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí. V ústavní stížnosti stěžovatel podle jeho názoru ve velké míře opakuje námitky, které uplatnil již dříve, a s nimiž se obecné soudy již náležitě vypořádaly. Znovu zdůraznil, že v posuzované věci se nejedná o policejní provokaci, neboť ta zákonným způsobem reagovala na již projevený zájem stěžovatele uskutečnit obchod se střelnými zbraněmi a střelivem. K námitce údajné podjatosti členů senátu 5 Tdo účastník odkázal na odůvodnění usnesení, v němž objasnil, že uváděné důvody nejsou opodstatněné. Zopakoval, že proti usnesení Nejvyššího soudu při rozhodování o podjatosti není přípustná stížnost. Vzhledem k tomu, že k dotčení stěžovatelových ústavně zaručených práv podle jeho názoru nedošlo, navrhuje, aby Ústavní soud věc odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

22. Nejvyšší státní zastupitelství ve vyjádření rekapituluje dosavadní průběh řízení. Ústavní stížnost považuje za nedůvodnou. Námitky, které vznášejí v ústavní stížnosti k otázce policejní provokace, jsou opakováním jeho dříve uplatňované obhajoby. S ní se vypořádal Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí a Nejvyšší státní zastupitelství se s touto koncepcí ztotožňuje. Nesouhlas stěžovatele s ní nemůže založit dotčení jeho ústavně zaručených práv. Námitka porušení zásady presumpce neviny je založena na tom, že Městský soud v Praze předložil spis dovolacímu soudu k rozhodnutí o dovolání, aniž by předtím realizoval usnesení o zrušení zajištění finančních prostředků a jejich vrácení stěžovateli. Vedlejší účastník konstatuje, že předložení spisů s podaným dovoláním Nejvyššímu soudu je podmíněno provedením všech úkonů uvedených v ustanovení § 265h odst. 1, odst. 2 tr. řádu, nikoli kompletním provedením všech úkonů tzv. porozsudkové agendy. V takovém postupu zcela jistě nelze shledat porušení ústavní zásady presumpce neviny. Takové dotčení nemůže založit ani postup Nejvyššího soudu při rozhodování o námitce podjatosti. Nejvyšší soud je vrcholným orgánem soudní soustavy, s čímž jsou spojena jistá specifika. Proti usnesení Nejvyššího soudu není stížnost přípustná, neboť neexistuje nadřízený orgán, který by mohl o stížnosti rozhodovat. Pokud stěžovatel nerespektoval poučení v usnesení ze dne 25. 5. 2014 a stížnost podal, Nejvyšší soud neměl jinou možnost než ji zamítnout jako nepřipustnou. Citovaná judikatura Ústavního soudu je podle názoru vedlejšího účastníka nepřipustná. Postup soudců Nejvyššího soudu v posuzované věci zcela jistě zcela jistě nezakládá důvod k obavám o jejich schopnosti v trestní věci stěžovatele nestranně rozhodovat.

23. Vrchní státní zastupitelství v Praze se ve svém vyjádření ztotožňuje s posouzením otázky policejní provokace, jak ji provedl Nejvyšší soud. Je přesvědčeno, že se o vyprovokování k trestné činnosti nejednalo. Připomíná zejména výpověď svědka T., z níž vyplynulo, že stěžovatel projevoval dlouhodobý zájem o nákup zbraní a střeliva, který trval i v době, kdy byl osloven bezpečnostními orgány USA. Jednání stěžovatele v ČR lze považovat za velmi aktivní. Na svědka S. vznášel naprosto konkrétní požadavky na dodávky a druh zbraní a další jednání se uskutečnila již pouze na základě rozhodnutí stěžovatele. V postupu soudců Nejvyššího soudu nelze podle názoru vedlejšího účastníka shledat důvody pro jejich podjatost. Zcela jistě o ní nesvědčí nevrácení spisu před rozhodnutím o podaném dovolání. K námitce nepřipustnosti stížnosti proti rozhodnutí o vyloučení soudců z rozhodování u Nejvyššího soudu odkazuje na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 86/98. Rozhodovací činnost Nejvyššího soudu je potřeba posuzovat s ohledem na ustanovení čl. 92 Ústavy, podle kterého je Nejvyšší soud vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud

nebo Nejvyšší správní soud. Proto je vyloučen přezkum meritorních i nemeritorních rozhodnutí Nejvyššího soudu jiným soudem obecného soudnictví. Nepřichází proto v úvahu ani takový postup, v němž by o opravném prostředku proti rozhodnutí Nejvyššího soudu rozhodl jiný senát téhož soudu. Z těchto důvodů byl stěžovatel správně poučen, že proti rozhodnutí stížnost není přípustná. Pokud ji přesto podal, soud ji důvodně zamítl jako nepřipustnou. Vedlejší účastník považuje ústavní stížnost za nedůvodnou.

24. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků stěžovateli na vědomí.

III.

Hodnocení věci Ústavním soudem

25. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (článek 83 Ústavy). Není vrcholem soustavy obecných soudů, a jeho úlohou proto není přezkoumávat jejich právní či skutkové závěry ani posuzovat jejich stanoviska a výklady ke konkrétním ustanovením zákonů, nejedná-li se o otázky ústavněprávního významu (např. nález ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout jen tehdy, pokud by postup těchto orgánů byl natolik extrémní, že by překročil meze ústavnosti (např. nález ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98).

III. a)

K otázce policejní provokace

26. Jádrem odůvodnění ústavní stížnosti je námitka, že k trestnému činu došlo v důsledku tzv. policejní provokace a trestní stíhání stěžovatele je proto neústavní a nezákonné. Ústavní soud se s touto námitkou neztotožnil z níže uvedených důvodů.

27. Ve své rozhodovací praxi se Ústavní soud otázkou tzv. policejní provokace opakovaně zabýval a vyjádřil zásadu, podle níž policejní orgány nesmějí provokovat trestnou činnost nebo se jiným způsobem aktivně podílet na vytváření skutkového děje tak, aby vzbuzovaly, vytvářely či usměrňovaly do té doby prokazatelně neexistující vůli pachatele trestný čin spáchat. Za porušení čl. 39 Listiny a čl. 7 odst. 1 Úmluvy Ústavní soud označil případy, kdy se jednání státu (policejního orgánu) stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestní jednání skládá (např. provokace či iniciování trestného činu, jeho dokonání apod.). Jinými slovy nepřipustný je takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání (např. nález ze dne 22. 6. 2000 sp. zn. III. ÚS 597/99). Z nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2003 sp. zn. II. ÚS 710/01 vyplývá, že je nepřipustné, aby policejní orgány jako orgány státu naváděly jiného ke spáchání trestné činnosti, posilovaly jeho vůli spáchat trestný čin či mu jakoukoli formou pomáhaly.

28. Dle ustálené judikatury Ústavního soudu přitom ústavněprávní relevance nabývají až takové postupy policejních orgánů, jež překračují únosnou míru aktivity, jež je dána na jedné straně jejím cílem (příspěvek k odhalení pachatele trestného činu, resp. prokázání trestné činnosti) a na druhé straně - negativně - požadavkem, aby se policejní orgány na trestné činnosti aktivně samy nepodílely ve smyslu jejího iniciování,

podněcování či rozvíjení. Jde o to, aby jednání příslušného policisty (případně i soukromé osoby řízené či instruované policií), byť nutně představuje jeden z dílčích elementů celkového průběhu události, nebylo ztotožnitelné coby určující či podstatný prvek trestného činu (např. usnesení ze dne 13. 9. 2007 sp. zn. III. ÚS 1285/07, usnesení ze dne 13. 1. 2005 sp. zn. III. ÚS 323/04).

29. Citovaná judikatura Ústavního soudu respektuje závěry Evropského soudu pro lidská práva, který ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku ze dne 9. 6. 1998 č. 25829/94 konstatoval porušení základních práv stěžovatele (konkrétně článku 6 odst. 1 Úmluvy) v případě, kdy jednání policistů překročilo jednání tajného agenta, neboť tito sami vyprovokovali trestný čin a nebylo nic, co by mohlo vést k myšlence, že by k trestnému činu došlo i bez jejich zásahu. Ve věci Bannikova proti Rusku ze dne 4. 11. 2010 č. 18757/06 Evropský soud pro lidská práva dále připomněl, že je třeba odlišovat na jedné straně vyprovokování trestného činu a na straně druhé použití legitimních utajených technik v průběhu vyšetřování trestných činů; použití těchto technik nemůže samo o sobě znamenat porušení práva na spravedlivý proces, avšak musí být udržováno v jasných mezích právě s ohledem na nebezpečí policejní provokace. Důležitý prvek pasivity policejních agentů při probíhající trestné činnosti, aby nedošlo k podněcování ke spáchání trestného činu závažnějšího či ve větším rozsahu, než pachatel sám zamýšlel, soud zdůraznil ve věci Grba proti Chorvatsku ze dne 23. 11. 2017 č. 47074/12. Použití policejního agenta je namístě v případě páchaní opakované trestné činnosti, za účelem infiltrace do zločineckých struktur a k odhalení více pachatelů. Otázku míry vlivu agenta je namístě zohlednit i při rozhodování o výši trestu.

30. Z uvedených podkladů lze v obecné rovině vyvodit, že povahovým rysem institutů agenta a předstíraného převodu je nutnost aktivity policejních orgánů ještě před tím, než dojde ke spáchání trestného činu. Je zjevné, že má-li předstíraný převod splnit svůj účel, nelze vyloučit, že osobou navrhuující předstíranou koupi nebo prodej bude agent. Zejména v případech, kdy se jedná o vysoce sofistikovaně organizovanou trestnou činnost, která se odehrává skrytě, bez přímé oběti, se takovému postupu agenta nelze vyhnout. Bez přítomnosti příslušníků bezpečnostních složek bezprostředně před a při protiprávním jednání, by zpravidla nebylo možné proniknout do uzavřeného okruhu osob podílejících se na trestné činnosti.

31. Je však třeba stanovit hranice, při jejichž překročení se jedná o nedovolenou policejní provokaci, nikoliv o zákonný prostředek k odhalení trestné činnosti (v podrobnostech rozvedeno Fenyk, J.: K operativním metodám odhalování korupce (použití některých zvláštních operativních metod k odhalování korupce a jiné trestné činnosti v USA z pohledu českého, resp. kontinentálního pojetí základů trestní odpovědnosti), Trestní právo č. 2/2003, s. 2 – 9). Určité limity by mohly vytýčít následující indicie: Před nabídkou předstíraného převodu by mělo existovat důvodné podezření, že oslovený takový obchod na rozdíl od běžného občana přijme. Agent nesmí v nevinné mysli vzbudit úmysl spáchat trestný čin. Nabízený převod se nesmí vyznačovat neobvyklými, zvláště výhodnými podmínkami pro osloveného (kupř. nabízení drogy za výrazně nižší cenu, než je obvyklé). Agent nesmí oslovenému nabízený obchod vnucovat ani používat žádný způsob nátlaku, aby dosáhl uskutečnění předstíraného převodu. Agent nesmí přesvědčovat osloveného o tom, že nabízený obchod je legální, nebo že nehrozí žádné nebezpečí jeho odhalení.

32. Ústavní soud neshledal, že by v projednávaném případě došlo k porušení výše uvedených zásad, které by odůvodňovalo jeho kasační zásah. Z obsahu rozhodnutí vydaných v posuzované věci je zřejmé, že se obecné soudy otázkou zásahu policie řádně věnovaly, zejména pak s přihlédnutím k aktivitě svědka S. (jehož totožnost byla utajena podle § 55 odst. 2 tr. řádu, ve spojení s § 102a tr. řádu), který jakožto pracovník Policie ČR byl instruován k jednání s osobou íránské státní příslušnosti poptávající americké zbraně v ČR. Z provedeného dokazování soudy jednoznačně dovodily, že policie na území ČR jen reagovala na již existující zájem stěžovatele provést obchod s americkými zbraněmi, s úmyslem nerespektovat mezinárodní embargo a s vědomím, že vývoz nebezpečného materiálu do oblasti ozbrojeného konfliktu ani z území ČR nelze provést legálně. Vážný zájem o nákup amerických pušek stěžovatel projevil dobrovolně a nikoli pod nepřipustným vlivem bezpečnostních složek a jeho přesvědčení bylo natolik pevné, že i přes svědkem S. zmiňované obtíže a rizika obchodu neupustil od svého původního záměru, ale svědka naopak utvrzoval v nutnosti vývoz zrealizovat i za cenu falešného označení zboží v dokumentech za účelem krytí dodávky. Stěžovatel, který v minulosti pracoval na íránském ministerstvu obrany a dle svých slov vyřčených před svědkem S. měl již zkušenosti s nákupem zbraní v jiných zemích i za účinnosti mezinárodních sankcí, podepsal v krátkém časovém sledu smlouvy, jejichž předmětem byl nákup vojenského materiálu za kupní cenu cca 5 000 000 EUR. Pro realizaci obchodu subjektivně učinil stěžovatel vše potřebné k dokonání činu, včetně zaplacení zálohy kupní ceny. Působení policejního agenta tak v posuzované věci nikterak nepřekročilo hranice soudní tolerance.

33. Nelze nikterak zpochybnit, že jednání svědka S. tvořilo jeden z prvků celé souhry událostí. Ze samotné povahy operativně pátracích prostředků ve smyslu § 158b a násl. tr. řádu ostatně vyplývá, že je určitá míra součinnosti s pachatelem k infiltraci agenta nezbytná, neboť by jinak nebylo možné přispět k odhalení prověřované trestné činnosti. Jak však v projednávaném případě náležitě zdůvodnily obecné soudy, jednání svědka S. ani jiných nelze považovat za určující či podstatný prvek trestného činu. Ústavní soud má za to, že námitkami stran tvrzené policejní provokace, které stěžovatel předestřel v ústavní stížnosti, se obecné soudy podrobně zabývaly, a naplnily tak požadavky, jež jsou na ně kladeny ústavními předpisy.

34. Obecné soudy dostály i požadavku zohlednit zapojení policejní kontroly nad skutkovým dějem při úvahách o výši trestu. Ten byl ukládán při samé spodní hranici zákonné trestní sazby v rozmezí od tří do deseti let (v délce tři roky a šest měsíců). Rozsah, jímž se stěžovatel stíhanou trestnou činností pokusil spáchat, zde hrál zjevně zcela okrajovou roli.

III. a)

Námitka podjatosti senátu Nejvyššího soudu rozhodujícího v trestní věci

35. Stěžovatel dále namítá, že soud prvního stupně postupoval vadně, když poslal spisový materiál k rozhodnutí Nejvyššímu soudu (doručeno dne 17. 1. 2014), ačkoli dne 2. 1. 2014 usnesením sp. zn. 45 T 6/2012, po pravomocném zproštění obžaloby rozhodl o zrušení zajištění a vrácení zajištěných finančních prostředků a věci, aniž je realizoval.

36. Ústavní soud konstatuje, že z trestního řádu nevyplývá posloupnost kroků, které má soud prvního stupně po pravomocném zproštění obžaloby v odvolacím řízení a následné podání dovolání v neprospěch obviněného, učinit. Toliko ustanovení § 265h

odst. 2 tr. řádu uvádí, že jakmile lhůta k podání dovolání uplyne všem oprávněným osobám, předloží soud prvního stupně spisy Nejvyššímu soudu. Pokud se obecné soudy v dalším postupu po vydání pravomocného rozsudku vrchního soudu, kterým byl stěžovatel obžaloby zproštěn, nedopustily neodůvodněných průtahů, což ze spisového materiálu nevyplývá, nelze v načasování jednotlivých úkonů při rozhodovací činnosti shledat nic, co by nasvědčovalo dotčení stěžovatelových práv v rovině ústavní, byť lze konstatovat, že vydání rozhodnutí o zrušení zajištění, včetně jeho realizace, by mělo časově plynule následovat pravomocnému zproštění obžaloby, pokud pro jeho nevydání (či neprovedení) nejsou jiné důvody. Podstatné je rovněž to, že Vrchní soud v Praze vydal zároveň s rozsudkem, kterým stěžovatele obžaloby zprostil, i usnesení, jímž jej propustil z vazby, a příkaz k jeho okamžitému propuštění na svobodu (č. 1. usnesení č. j. 9 To 58/2013-1792, příkaz k propuštění z vazby č. 1. 1793, vše datováno 11. 9. 2013, stejně jako rozsudek, kterým byl stěžovatel obžaloby zproštěn).

37. Stěžovatel srovnává počínání soudu prvního stupně s postupem osoby pravomocně odsouzené, která má nastoupit výkon trestu odnětí svobody, avšak do výkonu trestu nenastoupí s argumentací, že počká na výsledek řízení o dovolání, což by jistě nebylo možné tolerovat. Takovému srovnání však nelze přiznat právní relevanci. K odložení (nebo přerušení) výkonu trestu, o němž se zmiňuje stěžovatel, zcela jistě nemůže přistoupit odsouzený svévolně (srov. § 337 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku), ale může učinit podnět (např. v rámci podaného dovolání) a vyčkat, zda dovolací soud nevyužije prostředku, který trestní řád výslovně upravuje v ustanovení § 265h odst. 3 tr. řádu či § 265o tr. řádu. Podle něj může rozhodnutí o dovolání předcházet rozhodnutí senátu Nejvyššího soudu o odložení (nebo přerušení) výkonu rozhodnutí, proti němuž bylo podáno dovolání, a to na základě návrhu soudu prvního stupně nebo i na základě vlastního uvážení. Pokud Nejvyšší soud návrhu (či podnětu dovolatele) vyhoví, výkon rozhodnutí bezprostředně realizován nebude. Další okolnosti, za nichž lze výkon trestu odložit, trestní řád upravuje v hlavě dvacáté první. Samotné načasování nařízení výkonu trestu a výzvy k jeho nástupu je i zde jinak ponecháno na úvaze soudu. Na straně druhé trestní řád neobsahuje ustanovení, která by v rámci úpravy dovolacího řízení zaváděla možnost odložit vykonatelnost rozhodnutí, kterým byl obviněný obžaloby pravomocně zproštěn. Taková úprava vyznívá jistě ve prospěch obviněných osob. Ve svém důsledku však je i zde ponecháno na úvaze soudu, jaký časový harmonogram pro zpracování porozsudkové agendy zvolí.

38. Z obdobných důvodů, tedy že nemá oporu v trestním řádu, není důvodná ani výtka adresovaná Nejvyššímu soudu, stran nevyhovění žádosti o vrácení spisu zasláního s dovoláním zpět soudu prvního stupně k realizaci rozhodnutí o zrušení zajištění peněžních prostředků a věcí. Pokud Nejvyšší soud o dovolání, které mu bylo spolu se spisovým materiálem, jehož prostudování bylo pro posouzení věci klíčové, doručeno dne 17. 1. 2014, rozhodl dne 18. 6. 2014, nelze v takovém postupu spatřovat ani rovinu ústavní.

39. Ústavní soud opakovaně ve své judikatuře zdůrazňuje (ve shodě s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva), že nestrannost soudce, přisedícího, státního zástupce, policejního orgánu nebo osoby v něm služebně činné, jako předpoklad vyloučení jejich podjatosti, je třeba posuzovat jednak z hlediska subjektivního a jednak z hlediska objektivního, přičemž subjektivní posouzení musí být podřazeno následnému - přísnějšímu - objektivnímu posouzení. Subjektivní kritérium se týká osobní nestrannosti osob uvedených ve větě první ustanovení § 30 odst. 1 tr. řádu

ve vztahu k účastníkům řízení či projednávané věci. Objektivní kritérium svědčí o tom, že tyto osoby skýtají dostatečné záruky vylučující jakékoliv legitimní pochybnosti, resp. že jsou dány dostatečné záruky k vyloučení všech legitimních pochybností v tomto ohledu. O tom, zda lze mít pochybnosti o nepodjatosti zmíněných osob, musí existovat opodstatněná obava, že nejsou zcela nestranné. Při posuzování legitimních důvodů pochybností o nestrannosti v konkrétním případě se bere v úvahu též stanovisko obviněného, které však nehraje rozhodující roli. Není tedy dostačující pouze obecné či subjektivní přesvědčení obviněného, ale rozhodující je, zda lze obavy považovat za objektivně odůvodněné. Soudce, přísedící, státní zástupce, policejní orgán nebo osoby v něm služebně činné je navíc nutno pokládat za nestranné, dokud není prokázán opak (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 6. 1996 ve věci Pullar proti Spojenému království, stížnost č. 22399/93, rozsudek ve věci Piersack ze dne 1. 10. 1982, stížnost č. 8692/79, rozsudek ve věci De Cubber ze dne 26. 10. 1984, stížnost č. 9186/80, nebo usnesení I. ÚS 2670/09 ze dne 23. 2. 2010). Při rozhodování o podjatosti soudce (či přísedících) tedy platí zásada, že subjektivní hledisko účastníků řízení, případně orgánů činných v trestním řízení samotných, je sice podnětem k rozhodování o eventuální podjatosti, avšak rozhodování o této otázce se musí dít výlučně na základě hlediska objektivního. K vyloučení soudce, přísedícího, státního zástupce, policejního orgánu nebo osoby v něm služebně činné z projednání a rozhodnutí věci tak může dojít teprve tehdy, jestliže je evidentní, že vztah uvedených osob k dané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům, dosahuje takové povahy a intenzity, že i přes zákonem stanovené povinnosti nebude moci nebo nebude schopen nezávisle a nestranně rozhodnout (viz např. též usnesení sp. zn. I. ÚS 4285/12 ze dne 5. 3. 2013).

40. Takový stav však Ústavní soud v nyní posuzované věci nezjistil, neboť se ztotožnil se závěry Nejvyššího soudu, že zde není dán důvod podjatosti soudců senátu 5 Tdo a nelze objektivně zpochybnit jejich nestrannost v trestním řízení stěžovatele. Námitka podjatosti stěžovatele se opírá toliko o úvahu, že pokud senát nevyhověl jeho žádosti o vrácení spisu soudu prvního stupně k realizaci zrušení zajištění, zakládá to důvod k pochybnostem o jejich nepodjatosti. Usnesení o nevykloučení členů senátu naopak konstatuje, že členové senátu v žádném poměru k věci či k osobám uvedeným v ustanovení § 30 odst. 1 tr. řádu, pro něž by nemohli rozhodovat nestranně, nejsou. Obavy z jejich podjatosti nevzbuzuje ani jejich snaha upřednostnit rychlé rozhodnutí o dovolání, které jim bylo předloženo. Zhodnocení žádosti stěžovatele o vrácení spisu bez rozhodnutí o napadeném dovolání zpět soudu prvního stupně záleželo pouze na úvaze Nejvyššího soudu. Pokud upřednostnil efektivnost rozhodnutí o podaném opravném prostředku a svůj závěr zdůvodnil, nelze ani z pohledu zachování ústavně zaručených práv stěžovatele takový postup považovat za svévolný a zakládající příčinu k pochybám o jeho nestrannosti.

41. Z pohledu ústavněprávního tak v dané věci klíčovou otázku posouzení ústavní konformity interpretace a aplikace uvedeného ustanovení trestního řádu, a to zejména z pohledu základního práva na zákonného soudce zakotveného v čl. 38 odst. 1 Listiny ze strany Nejvyššího soudu, Ústavní soud posoudil tak, že k dotčení tohoto práva stěžovatele v posuzované věci nedošlo.

42. Ústavní soud se následně zabýval i posouzením postupu Nejvyššího soudu, který na závěr usnesení o nevykloučení soudců senátu 5 Tdo připojil poučení, že „Proti

tomuto usnesení není přípustná stížnost“ a následně podanou stížnost tentýž senát Nejvyššího soudu zamítl jako nepřípustnou.

43. Ochrana právům (v oblasti trestního soudnictví vymezená jeho účelem, tj. požadavkem náležitého zjištění trestných činů a podle zákona spravedlivého potrestání jejich pachatelů - § 1 odst. 1 al. 1 tr. řádu, čl. 40 odst. 1 Listiny) je ústavně svěřena obecným soudům, jimž je současně uloženo, aby při výkonu spravedlnosti postupovaly zákonem stanoveným způsobem (čl. 90 al. 1 Ústavy). Postup, jímž jsou obecné soudy ve své jurisdikční činnosti vázány, je určen těmi kterými procesními předpisy, ve věci stěžovatele trestním řádem.

44. V trestním řízení o podjatosti rozhoduje orgán, kterého se tyto důvody týkají (srov. § 31 odst. 1 tr. řádu). Tato úprava je odlišná od úpravy civilního procesu, v němž o podjatosti rozhoduje orgán nadřízený (srov. § 16 odst. 1 o. s. ř.). Pro trestní řízení má tato úprava jistě opodstatnění. Byla přijata v reakci na hromadně se vyskytující případy účelového uplatňování námitek podjatosti ve snaze zmařit nebo výrazně prodloužit trestní řízení. Podle ustanovení § 31 odst. 2 tr. řádu je proti rozhodnutí o podjatosti přípustná stížnost, o níž rozhodne orgán bezprostředně nadřízený orgánu, jež napadené rozhodnutí vydal (srov. § 31 odst. 3 tr. řádu). V ustanovení § 146 odst. 2 tr. řádu pak jednoznačně určuje orgány, které jsou funkčně příslušné rozhodnout o stížnosti. V uvedeném ustanovení však není uvedena kompetence určitého orgánu, který by tak získal pravomoc rozhodnout o stížnosti proti rozhodnutí o nevyhloučení soudců trestního senátu Nejvyššího soudu. Postup senátu 5 Tdo v posuzované věci, včetně poučení o nepřípustnosti podat stížnost proti jeho rozhodnutí, tak ve světle naznačené interpretace dotčených ustanovení trestního řádu nelze považovat za excesivní.

45. Úprava trestního řádu však vykazuje jisté deficity, které obecně naznačil Ústavní soud ve své judikatuře. Podle ní je stav, kdy o podjatosti rozhoduje dotčený orgán, jinak řečeno v řízení o vyloučení z důvodů podjatosti „procesní strana“, akceptovatelný pouze za situace, kdy je doplněn o garanci nezávislého a nestranného soudního přezkumu. Bez této možnosti taková konstrukce zakládá rozpor se základním procesním principem, podle něhož nikdo nemůže být soudcem ve vlastní věci (*nemo iudex in causa sua*), tedy principem, jež je komponentem základního práva domáhat se svých práv u nezávislého a nestranného soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 9/09). Tato situace přitom v případě rozhodování o podjatosti senátu Nejvyššího soudu nastává pouze v trestním řízení, neboť pro účely civilního řízení občanský soudní řád obsahuje jasné kompetenční pravidlo, že o vyloučení soudců Nejvyššího soudu rozhoduje jiný senát téhož soudu (srov. § 16 odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

46. V posuzované věci se otázkou dotčení stěžovatelova ústavně zaručeného práva na zákonného soudce zabýval Ústavní soud a dospěl k závěru, že postupem Nejvyššího soudu k jeho dotčení nedošlo. Ústavní soud zároveň konstatuje, že nápravu uvedeného deficitu do budoucna nemůže zjednat Nejvyšší soud, neboť pro změnu své praxe při rozhodování o podjatosti nemá zákonné zmocnění, a nemůže tak učinit ani Ústavní soud, jakožto negativní zákonodárce. Nezbyvá proto, než apelovat na zákonodárce, aby na zmíněné nedostatky procesní úpravy pamatoval při budoucích legislativních úpravách trestního řádu.

IV.
Závěr

47. Na základě shora uvedených úvah Ústavní soud dospěl k závěru, že podmínky, za kterých obecnými soudy uplatněný výklad a aplikace práva a vedení trestního procesu překračuje hranice ústavnosti, v dané věci splněny nejsou. Nelze dovést ani excesivní odklon od zákonných zásad ovládajících postupy obecných soudů v řízení ani od pravidel ústavnosti, konstatovaných v judikatuře Ústavního soudu.

48. Stěžovateli se zásah do ústavně zaručených základních práv nebo svobod doložit nezdařilo; Ústavní soud proto ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 19. března 2018

Tomáš Lichovník
předseda senátu